

Dit artikel is eerder verschenen in *Roon*, jrg. 25, sept. 2003

Jan Coenders van Idsinga, een Fries in Roderwolde

In de *Groninger Courant* van de maanden augustus en september 1773 verscheen een viertal advertenties, waarin de erfgenamen van Rinze Pieters Rieukema de publieke verkoop aankondigden van drie boerenplaatsen te Roderwolde. Hieronder hoorde onder meer het huis de Waalborg "een heerenbehuisinge met diverse kamers, grachten, singels en landerijen".¹ De huizen en de bijbehorende landerijen werden gekocht door Jan Coenders van Idsinga. Tot 1767 was van Idsinga kapitein ter zee onder het Kollegie ter Admiraliteit van Friesland. Later werd hij de laatste rentmeester van het voormalig klooster Dickninge bij de Wijk in Drenthe. Jan Coenders stamde uit een Fries geslacht, zijn vader Harmen Adolf van Idsinga trouwde in 1730 in Stiens met Geertruit Kuper. Dit echtpaar kreeg in de loop der jaren 10 kinderen waarvan enkele namen en die van hun nakomelingen in de tweede helft van de 18^e eeuw veelvuldig opduiken in de geschiedenis van Roderwolde.

De oudste dochter Johanna Aurelia van Idsinga streek in 1755 als eerste van de familie neer op Sandebuur. Zij was in 1755 getrouwd met Hendrik Westenbrink, zoon uit het eerste huwelijk van Albert Westenbrink van Steenberg en Annechien Datema, dochter van Jacob Datema van Sandebuur. De boerderij van Westenbrink was in het oude bewoningsplan van Sandebuur de tweede boerderij gezien vanuit het westen.² Jacob Datema wordt in oude registers genoemd als eigenaar van twee naast elkaar liggende boerderijen, de meest westelijke door hemzelf bewoond, de andere verhuurd en later eigendom van de familie Westenbrink-van Idsinga.³ Na het overlijden van Harmen Adolf van Idsinga in 1749 bracht zijn vrouw Geertruit de laatste jaren van haar leven door bij haar dochter Aurelia op Sandebuur, waar zij in 1760 op 51-jarige leeftijd overleed.⁴

De Waalborg na restauratie van het dak van de schuur in 2014. (foto Lia Snoek)

¹ Zie voor meer gegevens over de Waalborg *Huizen van Stand* door J. Bos e.a., blz 445 e.v.

² In *Het volk van 't Samber* noemt Henk Doedens de boerderij no. 9 één van de oudste boerderijen van Sandebuur. In een volgend artikel zal mogelijk een tipje opgelicht worden van het mysterie van de vreemde deur.

³ Deze registers bevinden zich in het Drents Archief te Assen in de Collectie Gratama, inv. nr. 511.

⁴ Zie voor de genealogie van de familie van Idsinga o.a. *Stamboek van den Frieschen Adel* door jr. mr. De Haan Hettema en mr. A. van Halmael jr., 1846.

De Waalborg We mogen aannemen dat Jan Coenders van Idsinga Roderwolde en omgeving al enigszins kende toen hij de advertenties in de *Groninger Courant* las. Zijn zuster en zijn moeder woonden immers al een aantal jaren op Sandebuur. Mogelijk had hij tijdens een bezoekje aan zijn familie al gehoord over de dood van Rieukema en de ophanden zijnde verkoping.

Behalve Aurelia en moeder Geertruit woonde ook nog neef Harmen Adolf, zoon van broer Matthijs Arent van Idsinga, met zijn vrouw Johanna van Hummel en hun drie kinderen een korte periode op Woldzigt

Op de plaats van de huidige boerderij aan de Hoofdstraat, ten oosten van molen Woldzigt, stond tot omstreeks 1830 het grote huis Woldzigt. De huidige boerderij is gebouwd door Sikke Datema, een van de oprichters van de molen(1852).(foto Roel Lubbers)

Dit huis, op de plaats waar later de boerderij van Sikke Datema ten oosten van molen Woldzigt werd gebouwd, was ooit het grootste huis van Roderwolde en ook in bezit van Jan C. van Idsinga. Deze verhuurde een deel van het huis aan zijn neef Harmen Adolf en zijn gezin. Zij kregen drie kinderen die allemaal een korte of langere tijd in Roderwolde op huize Woldzigt hebben gewoond:

1. Matthijs Arent van Idsinga, geboren in Groenlo op 24 november 1787. Het kerkregister van Roderwolde vermeldt dat hij in 1805 als lidmaat overkwam vanuit Doetinchem.
2. Albert Willem Antonie van Idsinga, geboren op 26 juli 1793 te Wesep bij Deventer. Hij trouwde Geertje Ipey, zij overleden kort na elkaar in 1828 in Nietap. Wij komen zijn naam veelvuldig tegen als zakenpartner van zijn oudoom Jan Coenders en als bewoner van huis nr. 9 op Sandebuur.
3. Judith Anna Gratia Hendrika Wilhelmina van Idsinga, geboren te Roderwolde op 9 februari 1798.

Johanna van Hummel overleed op 20 juni 1806 te Roderwolde, waarna Harmen Adolf naar Zwolle vertrok. De tweede zoon van dit echtpaar Albert Willem Antoine Frederik bleef in Roderwolde achter en deed in 1810 belijdenis in de kerk van Roderwolde. Hij was mede-eigenaar van het bekende huis no. 9 waarin zijn overgrootmoeder en zijn oudtante jarenlang hadden gewoond. De boerderij werd in 1794 na de dood van Aurelia Westenbrink-van Idsinga gekocht door haar broer Jan samen met zijn achterneef A.W.A.F van Idsinga voor f. 4400,-

en verpacht aan Egbert Brouwer⁵. A.W.A.F. van Idsinga wordt in 1811 nog gemeld als inwonend bij Brouwer, maar deze koopt de boerderij korte tijd later in zijn geheel voor f. 2400,-

Jan Coenders had een glanzende militaire loopbaan achter de rug toen hij in 1773, ongehuwd, naar Roderwolde kwam. Gedurende de jaren dat hij op de Waalborg woonde was Aaltje Clasens Busema, dochter van Claas en Aeltje uit Peize, zijn huishoudster. Er werd hier en daar gemompeld dat zij behalve het huishouden nog wel andere taken voor hem vervulde. Hoe het ook zij, in een testament uit 1783 wordt zij als enige erfgename genoemd van alle roerende en onroerende goederen.

Gevelsteen in de westelijke hoek van de Waalborg met het opschrift: "hiervan heijft de eerste steen gelegd A.K.B. 1784."

Het lijkt dat van Idsinga vanaf zijn komst naar Roderwolde tot omstreeks de eeuwwisseling op grote voet heeft geleefd. Vanaf 1773 heeft hij veel geld en energie gestopt in de uitbreiding van zijn bezit. Hij kocht en verkocht in snel tempo huizen en landerijen en deed zaken met bekende mensen uit de omgeving zoals Santée, Winsingh en de Lille. Hij verbouwde in 1884 de Waalborg tot zijn huidige staat en verfraaide het interieur met o.a. behangsels uit Groningen ter waarde van f.100,-. Uit zijn correspondentie blijkt echter dat hij een zeer slechte betaler was. Leverancier L. van Giffen vorderde J.C. van Idsinga op woensdag 3 oktober 1792 ten huize van Jacob Datema de herbergier te Roderwolde om betaling te doen van de f.100,-. Maar van Idsinga weigerde te betalen, ook toen de vordering op de Goorsprake te Vries aan de orde werd gesteld. Zo kocht hij in 1777 een anker rode wijn en een oxhoofd muschadelle (een soort witte wijn, red.) maar moest voor de betaling van de goederen geld lenen van zijn zwager Westenbrink en ook deze lening betaalde hij niet snel terug.

Uit belastingregisters blijkt duidelijk hoeveel huizen en landerijen van Idsinga vanaf 1880 in korte tijd heeft gekocht:

In Roderwolde o.a. het huis Woldzigt van Hendrik Lunsinh voor f.15.000,-. In 1881 bood hij het huis te huur aan, want hij woonde immers zelf op de vlakbij gelegen Waalborg. In de *Groninger Courant* van september 1780 verscheen de volgende advertentie:

"Kapitein Idsinga te Rowolde presenteert te verhuuren in mei 1781 te aanvaarden een grote boerenplaatse met een Vriessche schuur, stalling voor 24 beesten en 28 paarden, waaronder wordt gebruikt 25 mudde roggeland, 14 grazen weideland of bouw, allen bedijkt onder de

---

⁵ Drents Archief, Assen, Archief Mensinge, inv.nr. 172.

molen⁶, 40 grazen hooyland. Nog een fraai herenhuis met behangen kamers, hoven kleerzolders, regenbak en verder commoditeiten, alles gelegen te Roderwolde, dicht bij de kerk en school en reidweg, voorzien met fraaie cingels enz."

Op één en dezelfde dag in 1780 werden de actes gepasseerd voor de koop van de Cattenborgh (een keuterij vlakbij de Waalborg), hooiland van Hendrik Westenbrink en vast goed van Juffr. v.d. Rhoer van het huis Mensinga in Roderwolde. Ook is hij korte tijd eigenaar geweest van de meest oostelijke boerderij op Sandebuur. Hij verkocht het huis en de daarbijhorende bezittingen in 1786 aan Roelf Hindriks en zijn vrouw Annegijn Ottens.⁷

Op 1 december 1784 kocht hij het Blauwe Huis met keuterij in Roden voor f.1500,-, welke hij in 1786 weer verkocht aan Blaupot. Samen met de heren J. en A.S. Santée te Nietap kocht hij in 1791 van Willem Jacobs te Lieveren een boerenplaats voor f. 2581,- waarvan hij een derde deel in 1792 weer terugverkochte aan de heren Santée voor f. 910,-

Ook elders in Drenthe vindt men de sporen van zijn expansiedrift⁸. Op 29 november 1790 kocht hij een nieuw getimmerd huis aan de Straat te Assen van Monsieur Soignin, stadsarchitect van Kampen voor f.3850,- inclusief bijbehorende stukken land. Jaren later toen de zaken minder goed gingen, verkocht hij ditzelfde huis met verlies aan de Heer President Erkenwijk te Assen.⁹ Ook in Vries komt men zijn naam tegen, hij kocht daar in 1781 een keuterij.

In de laatste jaren van zijn leven was hij gedwongen een gedeelte van zijn onroerende goederen te verkopen. In 1803 begon een enorme uitverkoop van een gedeelte van zijn bezit en in 1804 gaan onder meer een keuterij, 10 akkers, 18 grazen en 19 mudden hooiland over in andere handen. Ondanks zijn slechte financiële situatie blijkt uit een inventaris, opgemaakt na zijn dood in 1809, dat hij nog steeds eigenaar was van het huis Woldzigt en van de Waalborg, vier keuterijen, ongeveer 200 grazen hooi-, bouw- en weideland, enige graven in de kerk en op het kerkhof van Roderwolde, twee Schipsloten en scheepjes, een vol slag en een ½ slag in het Haarveen, enig veen op het Peizer veen, een 1/4 waar in de marke van Roden, en een gestoelte voor 8 personen in de kerk.

De levende have van Woldzigt bestond toen uit 2 roodschimmelde ruin paarden, 2 dito merries, 5 melkkoeien, 6 jongbeesten, 4 kalveren, 1 geit, enige hoenders en een legerhond. Er werd afgekondigd dat op "maandag den 11 Herfstmaand 1809 door het Ed. Geregte van Rhoden, ten huize van de wed. Jacob Datema te Rhoderwolde (om de veelheid der percelen) 's middags om twee uur te beginnen (bij insate) en op maandag den 18 van de Herfstmaand 1809, finaal worden verkocht alle de vaste goederen van wijlen de heer J. Coenders van Idsinga." Alle 'mobilaire' goederen kwamen 20 en 21 november op de Waalborg onder de hamer. Er bevonden zich in de boedel prachtige voorwerpen zoals een Japans blauw verguld tafelservies en een groen met goud Oostindisch servies. De roerende goederen werden getaxeerd op f.2000,-, de wijnen op f. 991,-!

Ondanks al dit bezit werd Aaltje Clasens Buzema geconfronteerd met een failliete boedel en met een schuldenlast van ca. f. 35000,-. Zij weigerde daarom de erfenis te aanvaarden en werd door de familie afgekocht met f.300,-. Toen zij op 4 september 1814 op 76-jarige leeftijd overleed bleek zij beter op haar bezit gepast te hebben dan haar vorige werkgever: zij liet f.800,- na aan haar erfgenamen.

---

⁶ Waarschijnlijk wordt de molen bedoeld die bij Woldzigt hoorde, gelegen op het Molenstuk, ten zuiden van de Schipsloot bij de Rijsven.

⁷ Zie H. Doedens, *'t Volk van 't Samber*, blz. 141. Dit is de boerderij die vanaf de Middeleeuwen door een lid van de Datema-familie bewoond is geweest.

⁸ D.A. Assen OSA, inv.nr 1025

⁹ Zie *Spintarw'ten*, 1973, blz 105.

